

MEHMED MECDEDDİN'İN MEBÂDÎ-İ USÛL-İ DEFTERÎ KİTABINDAKİ BÜYÜK DEFTER KAYITLARI İLE ENVANTER, BİLANÇO VE MİZAN ÖRNEKLERİNİN TRANSKRİPSİYONU

Ali Cüneyt Çetin¹

ÖZ

Bu çalışmada Osmanlı dönemi orta öğretim kurumlarında muhasebe öğretiminde okutulan bir ders kitabı ele alınmıştır. Bu bağlamda Mehmed Mecdeddin'in 1883 yılında telif etmiş olduğu Mebâdî-i Usûl-i Defterî (defter tutma yöntemlerinin temelleri) adlı eserinde yer alan büyük defter kayıtları ile envanter, bilanço ve mizan örneklerinin transkripsiyonu yapılmıştır. Eserin defter tutmak tatbikatı kısmındaki büyük defter kayıtları ile envanter, bilanço ve mizan örnekleri hem Osmanlıca hem de günümüz Türkçesi ile sunulmuştur. Mebâdî-i Usûl-i Defterîde belirtilen defter tutma usulünün iki taraflı kayıt yöntemine dayandığı, tek bir kişi tarafından kayıtların yapılabilmesine imkân tanıdığı ve dönemin küçük ölçekli ticari işletmeleri için uygulanabilir olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Mehmed Mecdeddin, Muhasebe Eğitimi, Muhasebe Tarihi, Defter Tutma.

JEL Sınıflandırması: M41, M49.

TRANSCRIPTION OF LEDGER RECORDS, INVENTORY, BALANCE SHEET AND TRIAL BALANCE SAMPLES IN MEHMED MECDEDDIN'S BOOK ON THE FUNDAMENTALS OF BOOKKEEPING METHODS PROFESSION

ABSTRACT

In this study, a textbook used in accounting teaching in Ottoman secondary schools is discussed. In this context, the records of the ledger, inventory, balance sheet and trial balance samples in Mehmed Mecdeddin's work Mebâdî-i Usûl-i Defterî (the fundamentals of bookkeeping methods), which he wrote in 1883, were analyzed. In the bookkeeping exercise part of the work, the ledger records and the

¹ Doç.Dr., Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, İ.İ.B.F., alicuneytcetin@mehmetakif.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1478-0955.

Atıf (Citation): Çetin, A.C. (2023). Mehmed Mecdeddin'in Mebâdî-i Usûl-i Defterî Kitabındaki Büyük Defter Kayıtları İle Envanter, Bilanço ve Mizan Örneklerinin Transkripsiyonu. *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*(25), 1-32.

inventory, balance sheet and trial balance samples are presented both in Ottoman Turkish and today's Turkish. It has been seen that the bookkeeping method specified in the *Mebâdî-i Usûl-i Defterî* is based on the double-sided recording method, allows recordings to be made by a single person, and is applicable for small-scale commercial enterprises of the period.

Keywords: Mehmed Mecdeddin, Accounting Education, Accounting History, Bookkeeping.

Jel Classification: M41, M49.

1. GİRİŞ

Osmanlı devletinde orta ve yükseköğretim kurumlarında modern muhasebe eğitimine 1869 yılında yürürlüğe giren Maârif-i Umûmiye Nizamnâmesi ile başlanmıştır (Yazan ve Kaya, 2017: 1174-1175). 1857 yılında kurulan Maarif Nazırlığı (Osmanlı Milli Eğitim Bakanlığı)'nın Osmanlı dönemi eğitim kurumlarında okutulmasını uygun gördüğü ve Türk muhasebe eğitiminde öne çıkan eserler kronolojik olarak Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1: Türk Muhasebe Eğitiminde Öne Çıkan Eserler

Eserin Yılı	Eserin Müellifi	Eserin Adı
1871	Fardis Efendi	<i>Usul-i Defterî</i>
1883	Mehmed Mecdeddin	<i>Mebâdî-i Usul-i Defterî</i>
1886	Muhyiddin	<i>İlaveli Usul-i Defterî-i Cedid</i>
1895-a	Hasan Tahsin	<i>Usul-i Defterî</i>
1895-b	Hasan Tahsin	<i>Yeni Usul-i Defterî</i>
1899	Mehmed Hikmet	<i>Kavaid-i Malumat-ı Ticariye ve Usul-i Hesabat-ı Defteriyye</i>
1901	İsmail Hamid	<i>Mufassal Usul-i Defteri (2. Kısım)</i>
1905	İsmail Hamid	<i>Usul-i Defterî</i>
1910	İsmail Hamid	<i>Malumat-ı Ticariyye ve Usul-i Muhasebe (Kısmı Evvel)</i>
1911	İsmail Hamid	<i>Muhtasar Usul-i Muhasebe: Fenni Defteri (Kısmı Sani)</i>
1913	İsmail Hamid	<i>Mükemmel Usul-i Defteri</i>
1916	Serkiz Nihad	<i>Defter-i Kebirli Yevmiye yahud Amerikan Usulü</i>

Kaynak: (İhsanoğlu vd., 1999: 488-490; Yazan, 2018-c: 381-382'den derlenerek hazırlanmıştır)

Osmanlı dönemi rüşdiye mekteplerinde usûl-i defterî (defter tutma yöntemleri) dersinde okutulabilecek bir kitap bulunmadığından bu eksiklik ilk olarak Fardis Efendi tarafından giderilmiştir. Fardis Efendi Kadris Marma adlı bir muhasebe kitabı yazarının Fransızca olarak yazdığı bir eseri tercüme etmiş ve örnek kayıtları Osmanlı ticari hayatına uyarlayarak *Usûl-i Defterî* adlı eseri hazırlamıştır (Kaya Doğanay, 2011: 334). Söz konusu eser Maarif Nezaretince Osmanlı mekteplerinde okutulması uygun görülen ilk muhasebe kitabı olarak muhasebe eğitim tarihi açısından büyük bir önem taşımaktadır.

Fardis Efendi'nin *Usûl-i Defterî* adlı tercüme eserinden on iki yıl sonra Mehmed Mecdeddin "*Mebâdî-i Usûl-i Defterî*" adlı eserini telif etmiştir. Mehmed Mecdeddin'in "*Mebâdî-i Usûl-i Defterî*" [defter (tutma) yöntemlerinin temelleri] adlı eser rüşdiye mekteplerinde (ortaöğretim kurumlarında) muhasebe öğretimine yönelik kullanılan kitaplardan biri olmuştur.

2. DEFTER TUTMAYA YÖNELİK ÇALIŞMALAR VE BU ÇALIŞMALARI İNCELEYEN ARAŞTIRMALAR

Ulusal ve uluslararası alanda yapılan çalışmaların bir kısmı defter tutma yöntemleri ve defter sistemlerini geliştirmeye yönelik iken diğer kısım çalışmalar defter tutma üzerine geçmişte yapılmış eserleri incelemeye ve açıklamaya yönelik olmaktadır. Söz konusu çalışmalar Tablo 2’de kronolojik olarak gösterilmektedir.

Tablo 2: Defter Tutmaya Yönelik Çalışmalar ve Bu Çalışmaları İnceleyen Araştırmalar

Yazar (Tarih)	Yöntem
Degrance (1795)	Günlük defter ile büyük defteri birleştirerek tek defterin kullanıldığı bir yöntem geliştirmiş ve Amerikan Usulü defter tutma sisteminin temelini atmıştır.
Yücesoy (1941)	Defter sistemlerini; tek yevmiye (İtalyan), kasa-irat-masraf, defter-i kebirli yevmiye (Amerikan), kasa-yevmiye, Alman, Fransız (merkeziyet) ve İngiliz sistemi şeklinde sınıflandırmıştır.
Derbil (1956)	Defter sistemlerini; İtalyan, Amerikan, Amerikan kırmacı, Alman, İngiliz, Fransız, merkezileştirme ve Türk sistemi şeklinde sınıflandırmıştır.
Sürmen vd. (2006)	Osmanlı döneminde muhasebe eğitimine verilen önemi incelemiştir.
Örten vd. (2011)	Muhasebedeki çift taraflı kayıt konusunu inceleyerek Abdullah Püser Muhammet Bin Kiya-el Mazandarani'nin "Kitab-us Siyakat- Risale-i Felekkiye (1363)" adlı eserini ele almışlardır.
Güvemli ve Güvemli (2015)	Osmanlı devlet muhasebesinin işlevsel yapısını inceleyerek merdiven yöntemini ele almışlardır.
Yazan ve Kaya (2017)	Ali Suavi'nin "Fenn-i Tanzim-i Defter (1869)" adlı makalesini inceleyerek, İtalyan yöntemini (iki taraflı kayıt sistemini), muhasebe hesaplarını ve defterlerini karşılaştırmalı olarak ele almışlardır.
Yazan (2017)	Hasan Tahsin'in "Usul-i Defteri (1895)" adlı eserini incelemiştir.
Yazan (2018-a)	Hasan Tahsin'in "Yeni Usul-i Defteri (1895)" adlı eserini incelemiştir.
Yazan (2018-b)	Agop Zakaryan'ın "Çiftlik İdaresi (1893)" adlı kitabını incelemiştir.
Yazan (2018-c)	Hasan Tahsin (1895), Serkiz Nihad (1916), A. Hikmet (1928), Yücesoy (1941) ve Derbil (1956)'in eserlerinin transkripsiyonunu gerçekleştirmiştir.
Yazan (2019)	Muhyiddin'in "İlaveli Usul-i Defteri-i Cedid (1886)" ve Ahmed Ziya'nın "Fenn-i Usul-i Defteri-i Askerî (1896)" adlı eserlerini incelemiştir.
Yazan (2021)	Osmanlı dönemindeki iki taraflı kayıt yöntemine dayalı muhasebe eğitiminin niteliğini belirlemeye yönelik rüşdiyelerde, idadilerde, Mekteb-i Sultanî'de, Ticaret Mektebinde, Maliye Mektebinde, Ziraat Mektebinde ve Mekteb-i Harbiye'de okutulan ders kitaplarını incelemiştir. Bu amaçla başta Fardis Efendi (1871)'in Usul-i Defteri'si olmak üzere, Mehmed Mecdeddin (1884), Hasan Tahsin (1895), Mehmed Hikmet (1895), Hasan Tahsin (1895), Mehmed Hikmet (1902), İstapan Arabyan (1922), Hamid (1902), İstapan Arabyan (1916), Berberyan (1918), Agop Zakaryan (1893), Muhyiddin (1886) ve Ahmed Ziya (1896)'nın eserlerine başvurmuştur.
Cihan Temizer (2022)	Osmanlı dönemindeki vakıf tarım işletmelerinin gelir ve gider defterlerini analiz etmiştir.
Yazan (2022)	19. yüzyıldaki Türk muhasebe eğitim eserlerinin "beş genel hesap" hakkındaki yaklaşımlarını incelemiş ve Degrance (1795)'in geliştirdiği defter-i kebirli yevmiye sistemi ile söz konusu eserlerdeki beş genel hesap yaklaşımları arasındaki ilişkiyi irdelemiştir.
Çetin (2023)	Mehmed Mecdeddin'in "Mebâdî-i Usûl-i Defteri (1883)" adlı eserindeki müsvedde ve yevmiye defteri kayıtlarını incelemiştir.

Bu çalışmada Mehmed Mecdeddin'in "*Mebâdî-i Usûl-i Defteri (1883)*" adlı eseri ele alınmıştır. Bu bağlamda eserdeki büyük defter kayıtları ile mizan, envanter ve bilanço örnekleri incelenerek Osmanlıca ve günümüz Türkçesi ile sunulmuştur.

3. MEBÂDÎ-İ USUL-İ DEFTERÎ'DEKİ BÜYÜK DEFTER KAYIT ÖRNEKLERİ

Mehmed Mecdeddin *Mebâdî-i Usul-i Defteri (1883)* adlı eserinin 53-75 sayfaları arasında büyük defter kayıt örneklerine ayırmıştır. Örnek uygulama bir monografi şeklinde sunulmayıp kayıtlar doğrudan büyük defter üzerinden verilmiştir. Büyük defter örneğinde yer alan hesapların isimleri ile sayfa numaralarını içeren fihrist Ek-1'de yer almaktadır. Büyük defter fihristinin transkripsiyonu Tablo 3'de gösterilmektedir.

Tablo 3: Defter-i Kebir Fihristi

—53— (Defter-i Kebir) (Fihrist Defter-i Kebir)	
(Esâmi-i hesabat)	Sahife Numarası
Kasa	1
Emtia-i umumiye	2
Matlub senedatı	3
Deyn senedatı	3
Masarif-i umumiye	4
Masarif-i beytiye	4
Kar ve zarar	5
Menkulat	6
Sermaye	6
Mehmed Efendi	7
İlya	7
Lutfi Efendi	8
Galib Efendi	8
Bedri Efendi	9
Ömer Efendi	9
Levi	10
Hüseyin Efendi	10
İhracat mizanı	11
İdhalat mizanı	11

Kaynak: (Mecdeddin, 1883: 53)

3.1. Kasa Hesabının Kaydı

Mebâdî-i Usul-i Defteri'de büyük defter ile ilgili şu bilgiler verilmektedir (Mecdeddin, 1883: 18-19):

“Her bir hesabın iki kısmı zirde (aşağıda) tatbikat bahsinde gösterildiği vechile (6) aded sütuna taksim olunmuştur. (Sağ sütundan başlayarak);

(1). Sütun meblağ, (2). Sütun karşılığı olan hesabın defter-i kebir sahife numarası, (3). Sütun yevmiye defteri sahife yahud madde numarası, (4). Sütun karşılığı olan hesabın ismi, (5).

Sütun maddenin muhtasaran kaydı, (6). Sütun sene ve ay'a havi olup yevmi (günü) gösterir diğer bir sütun ek olunmuştur.”

Mebâdî-i Usul-i Defteri'de gerçekleşen işlemlere ilişkin sayfa 54-55'de yer alan kasa hesabının büyük defter kayıt örneği Ek-2'de, transkripsiyonu ise Tablo 4'de sunulmuştur.

Tablo 4: Kasa Hesabı Büyük Defter Kaydı

Sahife Numarası (1)	-55-	Defter-i Kebir	Defter-i Kebir	-54-	Sahife Numarası (1)										
Duyumat		Kasa			Matlubat										
Mart 99	1	Mirastan alınan	Sermayeye	1	6	30000	»	Mart 99	1	Tezyinat için verilen	Menkulatdan	2	6	6000	»
Nisan	2	Peşinen Dimitriye satılan	Emtia-i Umumiyye	13	2	1200	»	—	5	Şaban Efendiden peşinen satın alınan	Emtia-i Umumiyyeden	4	2	2250	»
—	15	Emtia bedelinden alınan	Ömer Efendiye	15	9	4920	»	—	41	Emtiasına mukabil verilen	Mehmet Efendiden	10	7	594	»
Mayıs	8	Bila faiz mahsuben alınan	Mehmet Efendiye	21	7	500	»	Nisan	1	Faiz ile verilen	Bedri Efendiden	12	9	1000	»
—	31	(405) numara (Nadir) imzalı	Matlub senedatma	27	3	1635	»	—	19	Satın alınan bir adet yazıhane	Menkulattan	17	6	100	»
—	»	(401) numara (Lütfi) imzalı bedeli tahsil olunan senetten	Matlub senedatma	29	3	1000	»	Mayıs	1	Emtiasına mahsuben verilen	İlyadan	20	7	1950	»
								—	9	Iskontası icra ettirilen (404)	Matlub senedatından	22	3	1470	»
								—	13	Masarıfı dahiliye ve maaşatı ila ahir	Miitenevviadan	26	M	650	»
								—	31	Mehmet Efendi emrine senedim tediye edildi	Deyn senedatından	28	3	3000	»
								—	»	Maaşat ... ila ahir	Masarif-i umumiye'den	30	4	850	»
						36260	»	—	»	Hesabı mezkurun muvazenesince	İhracat mizanından	35	11	21046	»
Haziran 99	1	Hesabı mezkurun yeniden keşadı	İdhalat mizanına	37	11	21046	»							36260	»

Kaynak: (Mecdeddin, 1883: 54-55)

Not: Kayıtlarda tarih olarak yer alan 99 rakamı Hicri 1299 yılının kısaltılmışıdır ve Miladi 1882 yılına karşılık gelmektedir. Kayıtlardaki tutarlar kuruluş cinsinden ifade edilmiştir. Birinci sütunun solundaki tutarlar kuruluş, sağındaki tutarlar (») ise para cinsindedir.

Büyük defterde yer alan hesapların sağ taraftaki sayfası alacaklı (matlubat) kısmı gösterirken sol taraftaki sayfa borçlu (duyunat) kısmı göstermektedir. Kasa hesabı büyük defter kaydı örneğinde Tacir 1 Mart 1299'da kendisine miras kalan 30000 kuruşu işletmeye sermaye olarak koymak amacıyla günlük defterde (1) numaralı madde ile sermaye hesabının alacağına, kasa hesabının borcuna kaydetmiştir. Daha sonra Tablo 4'de görüldüğü üzere 30000 kuruş büyük defterdeki kasa hesabının borçlu (duyunat) tarafına (1) numaralı günlük defter maddesi belirtilerek, büyük defter sayfa numarası (6) olan sermaye hesabına (sermayeye yazılarak) aktarılmıştır.

Aynı tarihte tacir, iş yerinin tamiri ve tezyinatı için (doğramacıya, çilingire, keçeciye vs. esnafa) yapmış olduğu 6000 kuruş ödemeyi günlük defterde (2) numaralı madde ile kasa hesabının alacağına, menkulat (nakiller) hesabının borcuna kaydetmiştir. Daha sonra Tablo 4'de görüldüğü üzere 6000 kuruş büyük defterdeki kasa hesabının alacak (matlubat) tarafına (2) numaralı günlük defter maddesi belirtilerek, büyük defter sayfa numarası (6) olan menkulat hesabına (menkulatdan'a yazılarak) aktarılmıştır.

3.2. Genel Ticari Mallar Hesabının Kaydı

Mebâdî-i Usul-i Defteri'de gerçekleşen işlemlere ilişkin sayfa 56 ve 57'de yer alan genel ticari mallar (emtia-i umumiye) hesabının büyük defter kayıt örneği Ek-3'de, transkripsiyonu ise Tablo 5'de sunulmuştur.

Tablo 5: Genel Ticari Mallar Hesabı Büyük Defter Kaydı

Sahife Numarası (2)		-57-		Defter-i Kebir				Defter-i Kebir				-56-		Sahife Numarası (2)			
Duyunat				Emtia-i Umumiye				Emtia-i Umumiye				Matlubat					
Mart	99	3	(3) ay vadeli emtiası	Mehmet Efendiye	3	2	3600	»	Mart	99	18	(90) gün vadeli emtiam	Lütfi Efendiden	6	8	1700	»
—	—	5	Şaban Efendiden peşinen satın alınan	Kasaya	4	1	2250	»	—	—	30	Çalar saat ile çuka(*) mübadelesi	Menkulattan	9	6	300	»
—	—	7	(2) ay vadeli emtiası	İlyaya	5	7	8200	»	Nisan	—	2	Dimitriye peşinen satılan	Kasadan	13	1	1200	»
—	—	30	(90) gün vadeli emtiası	Galib Efendiye	8	8	1074	6	—	—	3	(90) gün vadeli emtiam	Ömer Efendiden	14	9	6500	»
Mayıs	—	31	Üç aylık temettü	Kar ve zarar	32	5	2634	»	—	—	25	Emtiam mukabilinde alınan	Mütenevviadan	19	M	225	»
									Mayıs	—	18	İade olan emtia	İlyadan	23	7	200	»

Tablo 6: Alacak Senetleri ve Borç Senetleri Hesapları Büyük Defter Kaydı

Salıfe Numarası (3)		-59-		Defter-i Kebir				Defter-i Kebir				-58-		Salıfe Numarası (3)	
Duyunat				Matlub				Senedatı				Matlubat			
Mart	19	(400) numara (Kamil) imza (12) Haziran tarihli senet	Lütfi Efendiye	7	8	700	»	Nisan	19	Teslim alınan: (402) numaralı (30) Haziran tarihli (Pertev) imzalı senet	Leviden	16	10	1500	»
—	31	(401) numara (31) Haziran tarihli poliçe	Lütfi Efendiye	11	8	1000	»	Mayıs	18	Teslim alınan: (404) numaralı (10) Eylül tarihli (Lambo) imzalı senet	İlyadan	23	7	1500	»
Nisan	15	(402) numara (30) Haziran tarihli senet	Ömer Efendiye	15	9	1500	»	—	31	Kırdırılan: (405) numaralı senet	Mütenevviadan	27	M	1650	»
—	25	(403) numara (15) Haziran tarihli (Ferid) Efendinin poliçesi	Emtia-i Umumiyye	19	2	220	»	—	»	Bedeli kasaya vaz'olunan: (401) numaralı senet	Kasadan	29	10	1000	»
Mayıs	9	(404) numaralı senet iskonto edilen	Mütenevviaya	22	M	1500	»	—	»	Hesabı mezkûrun muvazenesi için	İuracat mizaından	35	11	920	»
—	19	(405) numara (30) Ağustos tarihli Derviş Efendinin senedi	Emtia-i Umumiyye	24	2	1650	»							6570	»
						6570	»								
Haziran	1	Hesabın yeniden açılışı	İdhalat mizaanna	37	11	920	»								
Duyunat				Deyn Senedatı								Mathbat			
Mayıs	31	Te'did olunan: (11) numaralı Mehmed Efendi emrine senedim	Kasaya	28	1	3000	»	Mart	31	(11) numaralı (30) Mayıs tarihli senedim	Melnet Efendiden	10	7	3000	»
—	»	İşbu hesabın muvazenesi için	İuracat mizaanna	36	11	3500	»	Nisan	21	(12) numara (30) Haziran tarihli poliçesi	Galib Efendiden	18	8	1000	»
						7500	»	Mayıs	1	(13) numara (7) Ağustos tarihli senedim	İlyadan	20	7	3500	»
								Haziran	1	Hesabın yeniden açılışı	İdhalat Mizaından	38	11	4500	»
														7500	»

Kaynak: (Mecdeddin, 1883: 58-59)

Alacak senetleri hesabının büyük defter kaydı örneğinde tacir, Levi'ye olan borcuna karşılık (402) numaralı (Pertev) imzalı (30) Temmuz tarihli 1500 kuruş değerinde bir alacak senedi teslim etmiş ve günlük defterde (16) numaralı madde ile Levi hesabının borcuna, Alacak senetleri hesabının alacağına kaydetmiştir. Tablo 6'da görüldüğü üzere 19 Nisan 1299'da 1500 kuruş değerindeki alacak senedini büyük defterdeki alacak senetleri hesabının alacaklı tarafına (16) numaralı günlük defter maddesiyle, büyük defter sayfa numarası (10) olan Levi hesabına (Levi'den yazarak) aktarmıştır. Borç senetleri hesabının büyük defter kaydı örneğinde tacir, Mehmet Efendi'ye olan borcuna karşılık (11) numaralı (30) Mayıs tarihli 3000 kuruş değerinde bir borç senedi teslim etmiş ve günlük defterde (10) numaralı madde ile Mehmet Efendi hesabını borçlandırmıştır. Daha sonra ise Tablo 6'da görüldüğü üzere 31 Mart 1299'da 3000 kuruş değerindeki borç senedini büyük defterdeki borç senetleri hesabının alacaklı tarafına (10) numaralı günlük defter maddesiyle ve büyük defter sayfa numarası (7) olan Mehmet Efendi hesabına (Mehmet Efendi'den diye belirterek) aktarmıştır.

Borç senetleri hesabının diğer bir büyük defter kaydı örneğinde tacir, Mehmet Efendi'ye olan borcuna karşılık vermiş olduğu (11) numaralı 3000 kuruş değerindeki borç senedinin ödendiği (te'did olduğu) ile ilgili işlemi günlük defterde (28) numaralı madde ile borç senetleri hesabının borcuna kaydetmiştir. Tablo 6'da görüldüğü üzere 31 Mayıs 1299'da borç senedini büyük defterdeki borç senetleri hesabının borçlu tarafına (28) numaralı günlük defter maddesiyle ve büyük defter sayfa numarası (1) olan kasa hesabına (Kasaya diye belirterek) aktarmıştır.

3.4. Genel Giderler ile Hane Giderleri Hesabının Kaydı

Mebâdî-i Usul-i Defterî'de gerçekleşen işlemlere ilişkin sayfa 60 ve 61'de yer alan genel giderler (masarif-i umumiye) ve hane giderleri (masarif-i beytiye) hesaplarının büyük defter kayıt örnekleri Ek-5'de, transkripsiyonu ise Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7: Genel Giderler ve Hane Giderleri Hesapları Büyük Defter Kaydı

Sahife Numarası (4)		-61-		Defter-i Kebir				Defter-i Kebir				-60-		Sahife Numarası (4)	
Duyumat				Masarif-i Umumiye				Masarif-i Umumiye						Matlubat	
Mayıs 99	31	Kendi hesabıma alınan maâşât kiralalar vergiler	Kasaya	30	1	250	»	Mayıs 99	31	İşbu hesabın muvazenesi	Kar ve zarardan	33	5	1100	»
—	»		Kasaya	31	1	850	»	Mayıs	18						
						1100	»								
Duyumat				Masarif-i Beytiye				Masarif-i Beytiye						Matlubat	
Mayıs 99	31	Masarif-i beytiye için Me'kulat masarifi	Kasaya	26	1	400	»	Mayıs 99	31	İşbu hesabın muvazenesi	Kar ve zarardan	33	5	750	»
—	»		Kasaya	31	1	350	»	Mayıs	18					750	»
						750	»								

Kaynak: (Mecdeddin, 1883: 60-61)

3.5. Kar ve Zarar Hesabının Kaydı

Mebâdî-i Usul-i Defteri'de gerçekleşen işlemlere ilişkin sayfa 62 ve 63'de yer alan kar ve zarar hesabının büyük defter kayıt örnekleri Ek-6'da, transkripsiyonu ise Tablo 8'de yer almaktadır.

Tablo 8: Kar ve Zarar Hesabı Büyük Defter Kaydı

Sahife Numarası (5)		-63-		Defter-i Kebir				Defter-i Kebir				-62-		Sahife Numarası (5)		
Duyunat				Kar ve Zarar				Kar ve Zarar				Matlubat				
Nisan 99	3	Emtia bedelinin iskontosu	Ömer Efendiye	10	9	75	»	Mart 99	31	(600) kuruşun % 1 iskontosu	Mehmet Efendiden	10	7	6	»	
—	25	Bilteza tenzil fiyatı	Emtia-i umumiyyeye	19	2	5	»	Mayıs	1	(2000) kuruşun % 2,5 iskontosu	İlyadan	20	7	50	»	
Mayıs	31	Kırdırma masrafı	Matlub senedatına	27	3	15	»	—	6	(1500) kuruşun % 2 iskontosu	Matlub senedatından	22	3	30	»	
—	»	Masarif-i umumiyye ve beytiye	Mütenevviaya	33	M	1850	6	—	31	Üç aylık temettü	Emtia-i umumiyyeden	32	2	2634	»	
—	»	%5 tenzil kıymeti	Menkulata	34	6	80	»									
—	»	İşbu hesabın muvazenesi	İhracat mizanına	36	11	690	»									
						2720	»								2720	»
Haziran 99	1	Husule gelen kar	Sermayeye	39	6	690	»	Haziran 99	1	İşbu hesabın yeniden küşadı	İdhalat mizanından	39	11	690	»	

Kaynak: (Mecdeddin, 1883: 62-63)

3.6. Menkulat ve Sermaye Hesaplarının Kaydı

Mebâdî-i Usul-i Defteri'de gerçekleşen işlemlere ilişkin sayfa 64 ve 65'de yer alan menkulat ve sermaye hesaplarının büyük defter kayıt örnekleri Ek-7'de, transkripsiyonu ise Tablo 9'da sunulmuştur.

Tablo 9: Menkulat ve Sermaye Hesapları Büyük Defter Kaydı

Sahife Numarası (6)		-65-		Defter-i Kebir				Defter-i Kebir				-64-		Sahife Numarası (6)	
Duyunat				Menkulat				Menkulat				Matlubat			
Mart 99	1	Tamir ve tezyinat için verilen	Kasaya	2	1	6000	»	Mayıs 99	31	Eşya-i menkule tenzil kıymeti	Kar ve zarardan	34	5	80	»
—	30	Çalar saat ile çuka mübadelesi	Emtia-i umumiyyeye	9	2	300	»	—	»	Bu hesabın muvazenesi	İhracat mizanından	35	11	6320	»
Nisan	19	Peşinen satın alınan	Kasaya	17	1	100	»							6400	»
						6400	»								
Haziran	1	Hesabın yeniden küşadı	İdhalat mizanına	37	11	6320	»								

Tablo 9:(devamı)

Duyumat				Sermaye				Matlubat							
Mayıs 99	31	Hesab-ı mezkurun müvazenesi için	İluracat mizanına	36	11	30000	»	Mart 99	1	Mizandan alınan	Kasadan	1	1	30000	»
						30000	»							30000	»
										Bu hesabın yeniden küşadı	İdhalat mizanından	38	11	30000	»
								Haziran 99	1	Husule gelen kardan alınan	Kar ve zarardan	39	11	690	»

Kaynak: (Mecdeddin, 1883: 64-65)

3.7. Müşteri Mehmed Efendi ile Müşteri İlya Hesaplarının Kaydı

Mebâdî-i Usul-i Defterî’de gerçekleşen işlemlere ilişkin sayfa 66 ve 67’de yer alan müşteri Mehmed Efendi ile müşteri İlya hesaplarının büyük defter kayıt örneği Ek-8’de, transkripsiyonu ise Tablo 10’da sunulmuştur.

Tablo 10: Müşteri Mehmed Efendi ile Müşteri İlya Hesaplarının Büyük Defter Kaydı

Sahife Numarası (7)		-67-		Defter-i Kebir				Defter-i Kebir				-66-		Sahife Numarası (7)	
Duyumat				Mehmed Efendi				Mehmed Efendi				Matlubat			
Mart 99	31	Emtiası bedelinin tediyesi	Mütenevviaya	10	M	3600	»	Mart 99	3	(3) ay vadeli emtiası	Emtia-i umumiyeden	5	2	3600	»
Mayıs	31	Bu hesabın muvazenesi	İluracat mizanına	36	11	500	»	Mayıs	7	Bilâ faiz alınan akçe	Kasadan	21	1	500	»
						4100	»			Bu hesabın yeniden açılışı	İdhalat mizanından	38	11	500	»
Duyumat				İlya				İlya				Matlubat			
Mart 99	31	Emtiası bedelinin tediyesi	Mütenevviaya	20	M	5500	»	Mart 99	7	(2) ay vadeli emtiası	Emtia-i umumiyeden	5	2	8200	»
—	18	Keza keza	Mütenevviaya	23	M	1700	»								
—	31	Bu hesabın muvazenesi	İluracat mizanına	36	11	1000	»	Haziran	1	İşbu hesabın yeniden küşadı	İdhalat mizanından	38	11	8200	»
						8200	»								

Kaynak: (Mecdeddin, 1883: 66-67)

3.8. Müşteri Lütfi Efendi ile Galib Efendi Hesaplarının Kaydı

Mebâdî-i Usul-i Defterî’de gerçekleşen işlemlere ilişkin sayfa 68-69’da yer alan müşteri Lütfi Efendi ile Galib Efendi hesaplarının büyük defter kayıt örneği Ek-9’da, transkripsiyonu ise Tablo 11’de sunulmuştur.

Tablo 11: Müşteri Lütfi Efendi ile Galib Efendi Hesaplarının Büyük Defter Kaydı

Sahife Numarası (8) -69-		Defter-i Kebir						Defter-i Kebir		-68-		Sahife Numarası (8)			
Duyumat		Lütfi Efendi						Lütfi Efendi		Matlubat		Matlubat			
Mart 99	18	Emtiası bedelinin tediyesi	Emtia-i umumiyyeye	6	2	1700	»	Mart 99	18	(400) numaralı (18) Haziran tarihli senet	Matlub senedatından	7	3	700	»
						1700	»	Mayıs 31	31	(401) numaralı (31) Mayıs tarihli poliçem	Matlub senedatından	11	3	1000	»
														1700	»
Duyumat		Galib Efendi						Galib Efendi		-70-		Sahife Numarası (9)			
Duyumat		Galib Efendi						Galib Efendi		Matlubat		Matlubat			
Nisan 99	21	(30) Haziran tarihli poliçesi	Deyn senedatına	18	3	1000	»	Mart 99	30	(90) gün vadeli emtiası	Emtia-i umumiyyeden	8	2	1074	60
						74	60							1074	60
Mayıs 31	31	Bu hesabın muvazenesi	İhracat mizanına			1074	60	1	1	Hesabı mezkurun yeniden küşadı	İdhalat mizanından	38	11	74	60

Kaynak: (Mecdeddin, 1883: 68-69)

3.9. Müşteri Bedri Efendi ile Ömer Efendi Hesaplarının Kaydı

Mebâdî-i Usul-i Defterî’de gerçekleşen işlemlere ilişkin sayfa 70-71’de yer alan müşteri Bedri Efendi ile Ömer Efendi hesaplarının büyük defter kayıt örneği Ek-10’da, transkripsiyonu ise Tablo 12’de gösterilmiştir.

Tablo 12: Müşteri Bedri Efendi ile Ömer Efendi Hesaplarının Büyük Defter Kaydı

Sahife Numarası (8) -71-		Defter-i Kebir						Defter-i Kebir		-70-		Sahife Numarası (9)			
Duyumat		Bedri Efendi						Bedri Efendi		Matlubat		Matlubat			
Nisan 99	1	Senevi %5 hesabıyla akçe kabulü	Kasaya	12	1	1000	»	Mayıs 99	31	Bu hesabın muvazenesi	İhracat mizanından	35	11	1000	»
Haziran 1	1	Bu hesabın yeniden açılışı	İdhalat mizanına	37	11	1000	»								
Duyumat		Ömer Efendi						Ömer Efendi		-70-		Sahife Numarası (9)			
Duyumat		Ömer Efendi						Ömer Efendi		Matlubat		Matlubat			
Nisan 99	3	(90) gün vadeli emtiam	Emtia-i umumiyyeye	25	2	6500	»	Nisan 99	15	Emtiam bedelinin tediyesi	Mütenevviadan	15	M	6500	»

Kaynak: (Mecdeddin, 1883: 70-71)

3.10. Müşteri Sarraf Levi İle Hüseyin Efendi Hesaplarının Kaydı

Mebâdî-i Usul-i Defterî’de gerçekleşen işlemlere ilişkin sayfa 72-73’de yer alan müşteri Sarraf Levi ve Hüseyin Efendi hesaplarının büyük defter kayıt örneği Ek-11’de, transkripsiyonu ise Tablo 13’de sunulmuştur.

Tablo 13: Müşteri Sarraf Levi İle Hüseyin Efendi Hesaplarının Büyük Defter Kaydı

Sahife Numarası (10) -73- Düyünat			Defter-i Kebir				Defter-i Kebir Sarraf Levi				-72- Sahife Numarası (10) Matlubat							
Mayıs 99	19	(402) numaralı (30) haziran tarihli senet	Matlub senedatma	16	3	1500	»	Mayıs 99	31	Bu hesabın muvazenesi	İhracat mizanından	35	11	1500	»			
Haziran	1	Bu hesabın yeniden küşadı	İdhalat mizanına	37	11	1500	»											
Düyünat			Hüseyin Efendi												Matlubat			
Mayıs 99	30	(3) ay vadeli emtiyam	Emtia-i umumiyyeye	25	2	1250	»	Mayıs 99	31	Bu hesabın muvazenesi	İhracat mizanından	35	11	1250	»			
Haziran	1	Bu hesabın yeniden küşadı	İdhalat mizanına	37	11	1250	»											

Kaynak: (Mecdeddin, 1883: 72-73)

3.11. İhracat ve İdhalat Mizanı Hesaplarının Kaydı

Mebâdî-i Usul-i Defterî’de gerçekleşen işlemlere ilişkin sayfa 74-75’de yer alan İhracat ve İdhalat mizanı hesaplarının büyük defter kayıt örneği Ek-12’de, transkripsiyonu ise Tablo 14’de sunulmuştur.

Tablo 14: İhracat ve İdhalat Mizanı Hesaplarının Büyük Defter Kaydı

Sahife Numarası (11) -75- Düyünat			Defter-i Kebir				Defter-i Kebir İhracat mizanı				-74- Sahife Numarası (11) Matlubat							
Mayıs 99	31	Hesabatın muvazeneleri	Mütenevviaya	35	M	36769	60	Mayıs 99	31	Hesabatın muvazeneleri	Mütenevviadan	36	M	36769	60			
Düyünat			İdhalat mizanı												Matlubat			
Haziran 99	1	Hesabatın yeniden küşadeleri	Mütenevviaya	38	M	36769	60	Hazira n 99	1	Hesabatın yeniden küşadeleri	Mütenevviadan	37	M	36769	60			

Kaynak: (Mecdeddin, 1883: 74-75)

Mehmed Mecdeddin (1883: 26-28) ihracat ve idhalat mizanı ile ilgili olarak şu ifadeleri kullanmaktadır;

“Muamelatın hitamında bilançosunu tanzim eden bir tacir için hesaplarını kapatmak ve evvelki muamelatı gibi tekrar edecek olan muamelat cedidesine yeniden başlamak üzere hesaplarını açmak hususları baki kalır. Hesapları kapatmağa başlamak için matlubları düyunlarına ve bilakis düyunatı matlubatına müsavi olacak surette her bir hesabın tefâzılları mukabillerine zam ve ilave etmek lazımdır. Bu husus yeni bir hesap-ı şahsiden ibaret olan ‹‹ihracat mizanı›› namında bir hesabın küşadıyla icra olunur.

Mizan-ı umumide tefâzıl deyni irae eden her bir hesap ‹‹ihracat mizanı›› nun düyunatından mezkûr tefâzılları alacaklı ve mizan-ı umumide tefâzıl matlubu gösteren her bir hesap ‹‹ihracat mizanı›› nun matlubatına tefâzıl-ı mezbûru borçlu olmuş olur.

Defter-i kebirdeki her bir hesabın düyunları ve matlubları cem olunarak yekûnların altına bir birine yakın iki hat ufki çizilerek hesaplar kapatılır. Yeniden hesabatın küşadı ‹‹idhalat mizanı›› denilen bir hesap vasıtasıyla icra olunur.”

4. MEBÂDÎ-İ USUL-İ DEFTERÎ'DE MİZAN, ENVANTER VE BİLANÇO ÖRNEKLERİ

4.1. Tashih Mizanı

Mehmed Mecdeddin (1883: 20-21) Mebâdî-i Usul-i Defteri'de tashih mizanı ile ilgili şu şekilde açıklamada bulunmaktadır.

“Bir tacire kayıdatının intizamı ve sıhhati için her ay zarfında kaydı alınan mevaddın sahih olup olmadığını tahkik etmek lazımdır. ‹‹tashih mizanı›› denilen mizan-ı şehriyer¹ vasıtasıyla kayd-ı muzaaf² kaidesinde defter tutmak usulü mezkûr muayene ve teftiş keyfiyatını teshil etmek³ faidesini câmi'dir.

Tashih mizanı yapmak için evvela müsvedde ve yevmiye maddelerinin havi oldukları meblağı câmi' etmekten⁴ ibaret olan ameliyat-ı ibtidaiyyeyi⁵ icra etmek lazımdır. Çünkü yevmiye defterindeki meblağ müsvedde defterindekilerin aynı olarak tekrar yazılan diğer sureti olduğundan bunların behemahal bir birlerine müsavati⁶ iktiza eder⁷.

Eğer mezkûr iki yekûnler bir birlerine müsavi iseler saniyen müsveddeden yevmiyeye nakil edilen maddelerin her birinin tahkikine geçilir. Yevmiyede alacaklı yahut borçlu gösterilen hesabın doğru olup olmadığını teftiş için müsvedde de mikyad muamelatın halini dikkatle imtihan lazımdır.

Bir madde bu suretle teftiş olunduğunda müsvedde ve yevmiye defterinde kenarlarına nokta ile işaret olunup müteakip maddeye geçilerek onda dahi aynı usule riayet edilip velhasıl ayın nihayetine kadar bu vechile muamele olunur.

Defter-i kebirin her bir hesabının iki tarafları ayrı ayrı bir kağıd üzerinde cem olunarak kâffe-i düyunat ve matlubat yekûnları dahi başka başka cem edilip işbu iki hâsıl cem'aların yevmiye defterinin yekûnuna mutabakatı aranılır. Bunun için tatbikattaki numunesinde görüleceği vechile üç sütun çizilir:

- (1). Sütun defter-i kebir sahife numarası
- (2). Sütun hesabatın esamiyesi

¹Aylık mizanlar, ²Çift taraflı kayıt, ³Kolaylaştırmak, ⁴Toplamaktan, ⁵İlk işlemi, ⁶Eşitliği, ⁷Gerektirir

(3). *Bil esnada tashih icra olunacak ayın ismi yazılıp her bir hesabın alacağı birine ve zimmeti diğerine mahsus olmak üzere iki kısma ayrılarak medyunat mecmuu matlubat mecmuuna müsavi olduğu gibi her ikisi yevmiye defteri yekûnuna müsavi olurlar.”*

Mebâdî-i Usul-i Defterî’de gerçekleşen işlemlere ilişkin sayfa 76’da yer alan tashih mizanı örneği Ek-13’de, transkripsiyonu ise Tablo 15’de verilmiştir.

Tablo 15: Tashih Mizanı

Defter-i kebir sahife numarası	Hesabın esâmîsi	31 Mart sene 1299’da		30 Nisan sene 1299’da		13 Mayıs sene 1299’da bu esnada tanzim olunacak mizan-ı umumiyeye mukaddeme olan	
		Düyunat	Matlubat	Düyunat	Matlubat	Düyunat	Matlubat
1	Kasa	30000 »	8844 »	36120 »	9944 »	39260 »	18214 »
2	Emtia-i Umumiye	15124 60	2000 »	15124 60	9925 »	15124 60	13065 »
3	Matlub Senedatı	1700 »	»	3420 »	1500 »	6570 »	5650 »
3	Deyn Senedatı	»	3000 »	»	4000 »	3000 »	7500 »
4	Masarif-i Umumiye	»	»	»	»	1100 »	»
4	Masarif-i Beytiye	»	»	»	»	750 »	»
5	Kar ve Zarar	»	6 »	80 »	6 »	95 »	86 »
6	Menkulat	6300 »	»	6400 »	»	6400 »	»
6	Sermaye	»	30000 »	»	30000 »	»	30000 »
7	Mehmet Efendi	3600 »	3600 »	3600 »	3600 »	3600 »	4100 »
7	İlyâ	»	8200 »	»	8200 »	8200 »	8200 »
8	Lütfi Efendi	1700 »	1700 »	1700 »	1700 »	1700 »	1700 »
			1074				1074
8	Galip Efendi	»	6 0	1000 »	1074 »	1000 »	6 0
9	Bedri Efendi	»	»	1000 »	»	1000 »	»
9	Ömer Efendi	»	»	6500 »	6500 »	6500 »	6500 »
10	Sarrafi Levni	»	»	»	»	1500 »	»
10	Hüseyin Efendi	»	»	»	»	1250 »	»
		58424 60	58424 60	76449 60	76449 60	96049 60	96049 60

Kaynak: (Mecdeddin, 1883: 76)

4.2. Mizan-ı Umumi

Mehmed Mecdeddin (1883: 25-26) mizan-ı umumi (genel mizan) için şu açıklamalarda bulunmuştur:

“Mizan-ı umumi tashih mizanının aynı olup yalnız ek iki sütun daha ilave olunarak onlara her bir hesabın alacak ve borçları fark yazılır. Eğer mezkûr fark deyn ise her bir hesabın düyunatını gösteren ilave sütunun birincisine ve eğer mezkûr fazla matlub ise matlubatı iş’ar eden ilave sütunun ikincisine kaydedilir. Yeniden ilave olunan iki sütun mecmuaları dahi bir birine müsavi olacaktır. Mizan-ı umumiyenin suret-i tatbikat bahsinde gösterilmiştir. Tacir mezkûr mizan-ı umumi vasıtasıyla yani mizan-ı umumiyenin soldaki zaif sütununda muharrer tefâzılları mahsusan sırasıyla yeniden tanzim ederek bilançosunu imal edebilir.” “İşbu ameliyat dahi iki sahifenin yahut ikiye taksim olunmuş bir sahifenin sol tarafına defter-i kebirdeki hesapların unvanı ve sahife numarası ile birebir bâlâdaki mizan-ı umumiyenin düyunat fazlaları sırasıyla kaydolunup mezkûr tefâzıllar mecmuu tacirin bilcümle matlubatını gösterir.

Sağ taraftaki kısmın veya sahifenin üzerine matlubat tefâzıllarını sırasıyla ve hesaplarının ismi ve defter-i kebir numarası birebir olarak yazılarak bunların yekûnu dahi tacirin kâffe-i düyunatını irae eder.

Düyunatın tefâzılları «matlubatı» terkip ederek muamelat-ı ticariyenin tenevvüasıyla teksir eden mevaddın esas ve tabiata göre tertip olunursa onların başlıcaları daima şunlardır:

Menkulat ve gayri menkulat kıymeti (2) Emtia-ı umumiye (3) Meblağ mevcudu (matlub senedatı, kasa) (4) Borçlular - Mütenevvi müşteriler.

Düyunat tarafı bervech-i âti terkip olunur.

Sermaye (2) Mütenevvi alacaklar (3) Hesabat-ı cariyenin alacakları.

Kar ve zarardan ve matlub maddelerinin hiç birine dahil olmayıp yalnız olarak hülasanın iki taraflarını müvazene etmeğe yarar yani «deyn ve matlub» terkip eden maddeler cem olununca ticaretle hakikaten kar edilmiş ise kar ve zarar hesabının fazlası deyn tarafına ve kar bilakis zarar vukua kalmış ise matlub tarafına ilave olunarak müvazene edilir.”

Mebâdî-i Usul-i Defteri’de gerçekleşen işlemlere ilişkin sayfa 77’de yer alan mizan-ı umumi örneği Ek-14’de, transkripsiyonu Tablo 16’da sunulmuştur.

Tablo 16: Mizan-ı Umumi

31 Mayıs Sene 1299’da Mizan-ı Umumi						
Defter-i kebir sahife numarası	Esâmî-i Hesabat	Düyunat	Matlubat	Tefâsilat		
				Düyunat	Matlubat	
1	Kasa	39260 »	18214 »	21046 »	»	
2	Emtia-i Umumiye	17758 60	13065 »	4733 60	»	
3	Matlub Senedatı	6570 »	5650 »	960 »	»	
3	Deyn Senedatı	3000 »	7500 »	»	4500 »	
4	Masarif-i Umumiye	1100 »	1100 »	»	»	
4	Masarif-i Beytiye	750 »	750 »	»	»	
5	Kar ve Zarar	2025 »	2720 »	»	690 »	
6	Menkulat	6400 »	80 »	6320 »	»	
6	Sermaye	»	30000 »	»	30000 »	
7	Mehmet Efendi	3600 »	4100 »	»	500 »	
7	İlya	7600 »	8200 »	»	1000 »	
8	Lütfi Efendi	1700 »	1700 »	»	»	
8	Galip Efendi	1000 »	1074 60	»	74 60	
9	Bedri Efendi	1000 »	»	1000 »	»	
9	Ömer Efendi	6500 »	6500 »	»	»	
10	Sarrafi Levni	1500 »	»	1500 »	»	
10	Hüseyin Efendi	1250 »	»	1250 »	»	
		100613 60	100613 60	36769 60	36769 60	

Kaynak: (Mecdeddin, 1883: 77)

4.3. Hülasa Defteri

Mehmed Mecdeddin (1883: 22-24) hülasa defteri için şu ifadeleri kullanmıştır:

“Her üç yahud altı ay veya senede bir kere tacir ticaret kanunun dördüncü maddesine tatbiken kendi menkulat ve gayri menkulat ve düyunat ve matlubatının etraflıca müferridat veyahut hülasa defterini tanzim etmeğe mecburdur. Şöyleki: mağazadaki emtia kasadaki akçesinin ve cüzdanındaki senedat ile menkulat ve gayri menkulat ve matlubatının yekûnunu ayrıca tedavülde olan kabül senedatı ve baki kalan düyunatının mecmuunu hesap ederek

başkaca hülâsaya borçludur. Bu suretle olan hülâsaya ‹‹plan›› veya ‹‹bilanço›› tesmiye olunan kanunen ‹‹envanter›› yani hülâsa defteri denilen defter-i mahsusasına tekrar kayıt edilerek ticaret-i nezaret-i celilesinden tasdik ettirilir. Planın yapılması için evvelce beyan olduğu üzere her ay nihayetinde yapılan tashih mizanı tertip edilip mutabakat bulunduktan sonra planın imalinden evvel mukaddematı olan ber vech- i âti ameliyata ibtidar olunur.

Tacir ber vech- i âti (aşağıda gösterildiği gibi) eşyanın kıymetini takdir eder:

(1) Malik ve mutasarrıf olduğu menkulat ve gayri menkulat kıymetini

(2) Satın alındığı fiyat ile mağazasındaki bütün emtianın kıymetini.

Zahir ve aşikâr dereke ‹‹menkulat›› hesabının defter-i kebirdeki fazlası hülâsada gösterilen ‹‹menkulat›› miktarının mecmuuna mutabık olsun ve işbu mutabakatın bulunması lazımdır. Çünkü her ne zaman menkulatdan bir şey gaib veya mahvolsa menkulat hesabı onun fiyatını matlub eder nitekim menkulata müteallik bir şey işira olduğu halde onun akçesini tediye borçludur.

Her sene menkulat kendi fiyatını zayi' edeceğinden satın alındığı kıymetin tenkısı behemehâl iktiza eder. ‹‹Kar ve zarar›› hesabı ‹‹menkulat›› hesabına medyun olur. Mesela satın alındığı fiyat ile menkulat hesabının fazlası menkulatın satın alındığı fiyatla menkulat tenakıs eden kıymetini gösterirler:

Menkulatın mezkur tenakıs fiyatını göstermek üzere ‹‹tenzil fiyat›› namıyla yalnız alacaklı bir hesap açılabilir. Mağazadaki emtia fiyatından başka deyni bulunmayacak eğer hesab-ı mezkur deyninin fazlası hulâsa miktarından dûn ise hulâsa miktarına iblağ için ‹‹emtia-i umumiye›› hesabı ‹‹kar ve zarar›› hesabına borçlu olacaktır.”

Mebâdî-i Usul-i Defteri'de gerçekleşen işlemlere ilişkin sayfa 78'de yer alan hülâsa (envanter) defteri örneği Ek-15'de, transkripsiyonu ise Tablo 17'de verilmiştir.

Tablo 17: Hülâsa Defteri

— 78 —					
13 Mayıs sene 1699 da mağazada mevcut emtianın					
Hülâsa defteri (*)					
Arşın	140	Beheri 9 kr	Diyarbekir alacası	840	»
»	55	Beheri 11 kr	» »	220	»
»	50	Beheri 4 kr	» basma	200	»
»	300	Beheri 3 kr	20 ra »	1050	»
»	85	Beheri 3 kr	»	200	»
»	55	Beheri 10 kr	çuka	550	»
»	25	Beheri 12 kr	»	300	»
»	20	Beheri 14 kr	»	280	»
Deste	30	Tenzil fiyatı % 10	beheri 15 kr atlas boyun bağı	405	»
»	56	» » »	beheri 10 kr siyah »	504	»
»	12	» » »	beheri 12 kr beyaz »	129	60
				4733	60

(*) İşbu deftere hülâsa denildiği gibi müfredat defteri dahi denilir.

4.4. Bilanço

Mebâdî-i Usul-i Defterî'de gerçekleşen işlemlere ilişkin sayfa 79'da yer alan bilanço örneği Ek-16'da, transkripsiyonu ise Tablo 18'de verilmiştir.

Tablo 18: Bilanço

—79—			
13 Mayıs Sene 1299 da Plan			
Matlubat			
6	Menkulatın kıymeti:		
6	Menkulat		6320 »
3	Emtia-ı umumiye:		
3	Hesab-ı mezkûr		4733 60
Meblağ mevcudu:			
1	Kasa	21046 »	} 23466 »
3	Matlub senedatı	920 »	
10	Sarraflar Levni	1500 »	
Muhtelif borçlar:			
9	Bedri Efendi	1000 »	} 2250 »
10	Hüseyin Efendi	1250 »	
	Matlubat		36769 60
Düyunat			
6	Sermaye:		
6	Hesab-ı mezkûr		30000 »
Adi alacaklar:			
3	Deyn senedatı	4500 »	} 6074 60
7	Mehmet Efendi	500 »	
7	İlyâ	1000 »	
8	Galib Efendi	74 60	
	Düyunat		36074 60
Kar ve Zarar:			
5	Hesab-ı mezkûr		695 »
			36769 60

4. SONUÇ

Mehmed Mecdeddin'in Mebâdî-i Usûl-i Defterî isimli kitabı ondokuzuncu yüzyılın son döneminde ortaokul kurumlarının muhasebe eğitiminde kullanılmıştır. Kitap üç bölüm ve defter tutmakla ilgili bir uygulamadan oluşmuştur. Kitabın birinci bölümünde çift taraflı kayıt yöntemine göre tutulan; müsvedde defteri, günlük defter, büyük defter ve envanter defteri asıl defterler arasında, kasa defteri, satış veya emtia defteri, alacak senetleri defteri, borç senetleri defteri ve mektup defteri ise yardımcı defterler arasında sıralanarak defter türleri ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır. İkinci bölümde mizan, envanter ve bilanço konusu ele alınarak tashih mizanı, genel mizan, ihracat mizanı ve idhalat mizanı detaylı biçimde tanımlanmıştır. Üçüncü bölümde ise yardımcı defter türleri tanıtılmıştır.

Mehmed Mecdeddin'in *Mebâdî-i Usûl-i Defterî* isimli eserindeki büyük defter kayıtları ile mizan, envanter ve bilanço örnek kayıtları incelendiğinde, parasal nitelikteki işlemlerin günümüz kayıt düzeninden farklı olarak önce müsvedde defterine kaydedildiği daha sonra günümüzde olduğu gibi tarih sırasıyla günlük deftere geçirildiği ve günlük defter maddelerinin de büyük deftere aktarıldığı görülmüştür.

Defter sistemlerinden Tek Yevmiye (İtalyan Sistemi) olarak sınıflandırılan *Mebâdî-i Usûl-i Defterî*'de belirtilmiş defter tutma yönteminin bir kişi tarafından tek bir günde hem günlük defter hem de büyük defter kayıtlarının yapılabilmesine imkân tanıdığı, bu nedenle de küçük ölçekli işletmeler için uygulanabilir olduğu görülmüştür. Ancak işletmenin ticaret hacmi ve işlem çeşitliliği arttıkça bu sistemin uygulanabilirliğinin zorlaşacağı ifade edilmiştir (Yücesoy, 1941: 11-12; Derbil, 1956: 105).

Mebâdî-i Usûl-i Defterî adlı kitap ondokuzuncu yüz yılın sonlarında Osmanlı dönemi orta öğretim kurumlarındaki muhasebe öğretiminin müfredatı hakkında ayrıntılı bilgiler sunmaktadır. Bu nedenle söz konusu eser üzerine ileride yapılacak çalışmalarda kitapta yer alan yardımcı defter türlerinden; kasa, matlub ve deyn senedatı, vade, emtia/satış ve mektup defterleri kayıt örnekleri ile kâide-i basita ve kâide-i makuse suretlerinin örnekleri incelenerek bu örneklerin günümüz muhasebe kayıt düzenindeki karşılığının bulunmasının Türk muhasebe eğitiminin tarihsel süreci hakkında açığa çıkarılmayı bekleyen önemli bilgiler sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Çetin, A. C. (2023). Osmanlı Döneminde Bir Muhasebe Eğitim Kitabı: *Mebâdî-i Usul-i Defterî*deki Müsvedde ve Yevmiye Kayıt Örneklerinin İncelenmesi. *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, (24), 17-50. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/muftad/issue/75519/1086701>
- Degrance, M. E. (1795). *La Tenue Des Livres Rendue Facile, Ou Nouvelle Methode D'enseignement*. Paris: Crez Saintin-Libraire.
- Derbil, S. (1956). *Muhasebe I*. Ankara: Sanat Matbaası.
- Fardis, (1871). *Usul-i Defterî*. İstanbul: Mekteb-i Sanayi Matbaası.
- Güvemli, O. & Güvemli, B. (2015). "Osmanlı Devlet Muhasebesinde Kayıt Düzeni ve Defter Sistemi". *III International Scientific Conference-Sokolov Reading, 22-25 April, Saint Petersburg State University, Russia, 18-42*.
- Hasan Tahsin (1895-a). *Usul-i Defterî, Tedrisat-ı Rüşdiye Kütüphanesinden (Dokuzuncusu)*. İstanbul: Kitapçı Kasbar.
- Hasan Tahsin (1895-b). *Yeni Usul-i Defterî, Tedrisat-ı İdadiye Kütüphanesinden (Yirmi ikincisi)*. İstanbul: Kitapçı Kasbar.
- Hikmet, M. (1899). *Kavaid-i Malumat-ı Ticariye ve Usul-i Hesabat-ı Defteriye*. İstanbul: Karabet Matbaası.

- İhsanoğlu, E., Şen, R., & İzgi, C. (1999). *Osmanlı Matematik Literatürü Tarihi (II. Cilt)*. İstanbul: İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi (IRCICA).
- İsmail Hamid. (1901). *Mufasssal Usul-i Defteri (2. Kısım)*. İstanbul: Matbaa-i Amire.
- İsmail Hamid. (1905). *Usul-i Defteri*. İstanbul: Karabet Matbaası.
- İsmail Hamid. (1910). *Malumat-ı Ticariyye ve Usul-i Muhasebe (Kısmı Evvel)*. İstanbul: Matbaa-i Amire.
- İsmail Hamid. (1911). *Muhtasar Usul-i Muhasebe: Fenni Defteri (Kısmı Sani)*. İstanbul: Matbaa-i Amire.
- İsmail Hamid. (1913). *Mükemmel Usul-i Defteri*. İstanbul: Matbaa-i Amire.
- Kaya Doğanay, F. (2011). *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Rüşdiye Mektepleri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Nihad, S. (1916). *Defter-i Kebirli Yevmiye Yahud Amerikan Usulü*. İstanbul: Matbaa-i Amire.
- Mecdeddin, M. (1883). *Mebadi-i Usul-i Defteri*. İstanbul: Mihran Matbaası. [Image] Retrieved from the Library of Congress (Abdülhamid II Collection), <https://www.loc.gov/item/2018672826/>.
- Muhyiddin (1886). *İlaveli Usul-i Defteri-i Cedid*. İstanbul: Mahmud Bey Matbaası.
- Örten, R., Kurt, G. & Torun, S. (2011). "Muhasebede Çift Taraflı Kayıtlama ve Kitab-us Siyakat". *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, (1), 34-69. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/muftad/issue/30128/325088>
- Sürmen, Y., Kaya, U. & Yayla, H. E. (2006). "Higher Education Institutions and The Accounting Education in The Second Half of Xixth Century On The Ottoman Empire". Munich Personal RePEc Archive (MPRA) Paper No. 2559, <http://mpra.ub.uni-muenchen.de/2559/> (05.03.2022).
- Cihan Temizer, N. (2022). 19. Yüzyılda Avrupa ve Osmanlı İmparatorluğu'nun Tarım Politikalarının Muhasebe Defterleri Üzerinden Değerlendirilmesi. *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, (22), 79-96. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/muftad/issue/68210/851888>
- Yazan, Ö. & Kaya, M. (2017). Ali Suavi ve Muhasebe Öğretimi: Fenn-i Tanzim-i Defter (1869). *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(51), 1174-1180.
- Yazan, Ö. (2017). Osmanlı Rüşdiyelerinde Muhasebe Eğitimi: 1895 Yılına Ait Bir Usul-i Defteri Örneği, *International Journal of Academic Value Studies*, 3(12), 367-380.
- Yazan, Ö. (2018-a). İdadilerde Muhasebe Eğitimi: Hasan Tahsin'in Yeni Usul-i Defteri (1895) Örneği. *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, (15), 67-97. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/muftad/issue/37137/428254>
- Yazan, Ö. (2018-b). 19. YY. Sonlarında Osmanlı Tarım İşletmelerinde Yönetim ve Muhasebe Uygulamaları: "Çiftlik İdaresi" Örneği. *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, (9), 280-332. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/muftad/issue/38342/444376>
- Yazan, Ö. (2018-c). Birleşik Defter Sistemi Olarak Defter-i Kebirli Yevmiye ve Türk Muhasebe Eğitimindeki Yeri. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(4), 375-398.

- Yazan, Ö. (2019). 19.YY.'ın Son Çeyreğinde Türk Askerî Muhasebe Eğitimi: 1886 ve 1896 Yıllarına Ait Örneklerin İncelenmesi. *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, (17), 108-141. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/muftad/issue/46942/589121>
- Yazan, Ö. (2021). Osmanlı Mektepleri (Bir Modernleşme Çabası Olarak Osmanlı Eğitiminde Yeni Arayışlar). (Editörler) F. Aydın, M. Bahçekapılı, M. Zengin, H. Meydan ve A. Hendek, *Osmanlı Mekteplerinde Çift Yanlı Kayıt Yöntemine Dayalı Muhasebe Eğitimi* (ss. 367-388). Değerler Eğitimi Merkezi. <https://media.dem.org.tr/dir/dem/dem/yayin/goruntuleme/202204051242061509225231.pdf>
- Yazan, Ö. (2022). XIX. YY. Türk Muhasebe Eğitiminde “Beş Hesap” Meselesi. B. Tanrıöver (Editör), *İçinde Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiri Tam Metin Kitabı: 5. Cilt: Ekonomi ve İşletme* (ss. 137-153). Asos Yayınevi. https://www.researchgate.net/profile/Oemer-Yazan/publication/368396100_XIXyy_Turk_Muhasebe_Egitiminde_Bes_Hesap_Meselesi/links/63e63f17c002331f726b5eb6/XIXyy-Tuerk-Muhasebe-Egitiminde-Bes-Hesap-Meselesi.pdf
- Yücesoy, C. (1941). *Muhasebe Dersleri II*. İstanbul: Muallim Ahmet Halit Kitabevi.

EKLER

Ek-1: Defter-i Kebir Fihristi

— ۵۳ —

﴿ دفتر کبیر ﴾

﴿ فهرست دفتر کبیر ﴾

{ اسمی حسابات }	صحیفه نومروسی
قاصه	۱
امتعہ عمومیہ	۲
مطلوب سنداتی	۳
دین سنداتی	۳
مصارف عمومیہ	۴
مصارف یتیمہ	۴
کار و ضرر	۵
منقولات	۶
سرمایہ	۶
محمد افندی	۷
ایلیا	۷
لطفی افندی	۸
غالب افندی	۸
بدری افندی	۹
عمر افندی	۹
لونی	۱۰
حسین افندی	۱۰
اخراجات میرانی	۱۱
ادخالات میرانی	۱۱

Ek-8: Müşteri Mehmed Efendi ile Müşteri İlya Hesaplarının Büyük Defter Kaydı

صحفه نومروسى (٧) ديونيات				دفتر كير دفتر كير - ٦٧ - محمد افندى				صحفه نومروسى (٧) مطلوبات			
٣١	مارت ٩٩	انتمسى بلك تاديهسى	١٠ م	٣٦٠٠	٣	مارت ٩٩	(٣) آى وعدولو انتمسى	٥ ٢	٣٦٠٠	٥ ٢	٣٦٠٠
٣١	مايس	بو حساب موازنهسى	٣٦ ١١	٥٠٠	٧	مايس	بلا فلفض التان انچه	٢١ ١	٥٠٠	٢١ ١	٥٠٠
				٤١٠٠					٤١٠٠		٤١٠٠
					١	حزيران	بو حساب بكيدين آچلىسى	٣٨ ١١	٥٠٠	٣٨ ١١	٥٠٠

ديونيات				الديا				مطلوبات			
١	مايس ٩٩	انتمسى بلك تاديهسى	٢٠ م	٥٥٠٠	٧	مارت ٩٩	(٦) آى وعدولو انتمسى	٥ ٢	٨٢٠٠	٥ ٢	٨٢٠٠
١٨	-	كذا	٢٣ م	١٧٠٠							
٣١	-	بو حساب موازنهسى	٣٦ ١١	١٠٠٠							
				٨٢٠٠							٨٢٠٠
					١	حزيران	اشو حساب بكيدين كئادى	٣٨ ١١	٨٢٠٠	٣٨ ١١	٨٢٠٠

Ek-9: Müşteri Lütfi Efendi ile Galib Efendi Hesaplarının Büyük Defter Kaydı

صحفه نومروسى (٨) ديونيات				دفتر كير دفتر كير - ٦٨ - لطفى افندى				صحفه نومروسى (٨) مطلوبات			
١٨	مارت ٩٩	(٩٠) كون وعدولو انتمسى	٦ ٢	١٧٠٠	٩	مارت ١٨	مطلوب سند اتندن (٤٠٠) نومرول (١٨) حزران تارىخلىسى	٧ ٢	٧٠٠	٧ ٢	٧٠٠
				١٧٠٠							
					٣١	مايس	(٩٠١) نومرول (٣١) مايس تارىخلىسى بويىسى	١١ ٢	١٠٠٠	١١ ٢	١٠٠٠
									١٧٠٠		١٧٠٠
٢١	يسان ٩٩	(٣٠) حزران تارىخلىسى بويىسى	١٨ ٣	١٠٠٠	١٩	مارت ٣٠	(٩٠) كون وعدولو انتمسى	٨ ٢	١٠٧٤ ٦٠	٨ ٢	١٠٧٤ ٦٠
٣١	مايس	بو حساب موازنهسى	٣٦ ١١	٧٤٦							
				١٠٧٤ ٦٠							١٠٧٤ ٦٠
					١	حزيران	حساب مذكور بكيدين كئادى	٣٨ ١١	٧٤٦	٣٨ ١١	٧٤٦

Ek-12: İhracat ve İdhalat Mizanı Hesaplarının Büyük Defter Kaydı

صیغه نومروسی (۱۱)		- ۷۵ -		دفتر کبیر		- ۷۴ -		صیغه نومروسی (۱۱)	
دیونات		حسابک موازنه‌ری		مطلوبات		حسابک موازنه‌ری		مطلوبات	
۳۱	مابیس ۹۹	۳۰	متوعه‌یه	۳۱	۲۱۷۱۹۶	۳۱	متوعه‌دن	۳۱	۲۱۷۱۹۶
ادخالات میزانی					مطلوبات				
دیونات		حسابک بکیدن کنادری		۳۸		متوعه‌یه		۳۷	
۱	حزیران ۹۹	۱	حزیران ۹۹	۳۸	۲۱۷۱۹۶	۱	حزیران ۹۹	۳۷	۲۱۷۱۹۶

Ek-13: Tashih Mizanı

تصحیح میزانی

حساباتک اسامیسی	۳۱ مارت سنه ۱۲۹۹ ده		۳۰ نیسان سنه ۱۲۹۹ ده		۳۱ مابیس سنه ۱۲۹۹ ده	
	دیونات	مطلوبات	دیونات	مطلوبات	دیونات	مطلوبات
	۱ قاسه	۳۰۰۰۰	۸۸۴۴	۳۶۱۲۵	۹۹۴۴	۳۹۲۶۰
۲ امتعه عمومیه	۱۵۱۲۴	۶۰	۱۵۱۲۴	۶۰	۱۵۱۲۴	۶۰
۳ مطلوب سنداتی	۱۷۰۰	»	۳۴۲۰	۱۵۰۰	۶۵۷۰	۵۶۵۰
۳ دین سنداتی	»	۳۰۰۰	»	۴۰۰۰	۳۰۰۰	۷۵۰۰
۴ مصارف عمومیه	»	»	»	»	۱۱۰۰	»
۴ مصارف یتیمه	»	»	»	»	۷۵۰	»
۵ کار و ضرر	»	۶	۸۰	۶	۹۵	۸۶
۶ منتولات	۶۳۰۰	»	۶۴۰۰	»	۶۴۰۰	»
۶ سرمایه	»	۳۰۰۰۰	»	۳۰۰۰۰	»	۳۰۰۰۰
۷ محمد افندی	۳۶۰۰	۳۶۰۰	۳۶۰۰	۳۶۰۰	۳۶۰۰	۴۱۰۰
۷ ایلیا	»	۸۲۰۰	»	۸۲۰۰	۷۲۰۰	۸۲۰۰
۸ لطف افندی	۱۷۰۰	۱۷۰۰	۱۷۰۰	۱۷۰۰	۱۷۰۰	۱۷۰۰
۸ غالب افندی	»	۱۰۷۴	۱۰۰۰	۱۰۷۴	۱۰۰۰	۱۰۷۴
۹ بدری افندی	»	»	۱۰۰۰	»	۱۰۰۰	»
۹ عمر افندی	»	»	۶۵۰۰	۶۵۰۰	۶۵۰۰	۶۵۰۰
۱۰ صراف لوقی	»	»	۱۵۰۰	»	۱۵۰۰	»
۱۰ حسین افندی	»	»	»	»	۱۲۵۰	»
	۸۴۲۴	۶۰	۷۶۴۴۹	۶۰	۹۶۰۴۹	۶۰

Ek-14: Mizan-ı Umumi

۳۱ مایس سنه ۱۲۹۹ ده میزان عمومی

اسماء حسابات	دیونات	مطلوبات	تفاضلات	
			دیونات	مطلوبات
فاسه	۳۹۲۶۰	۱۸۲۱۶	۲۱۰۴۶	
امتنه عمومی	۱۷۷۰۸	۱۳۰۲۰	۴۷۳۳	
مطلوب سندانی	۶۵۷۰	۵۶۰۰	۹۲۰	
دین سندانی	۳۰۰۰	۷۵۰۰		۴۵۰۰
مصارف عمومی	۱۱۰۰	۱۱۰۰		
مصارف یتیمه	۷۵۰	۷۵۰		
کار و ضرر	۲۰۲۵	۲۷۲۰		۶۹۵
منقولات	۶۶۰۰	۸۰	۶۳۲۰	
سرمایه		۳۰۰۰۰		۳۰۰۰۰
محمد افندی	۳۶۰۰	۶۱۰۰		۲۵۰۰
ابلیسا	۷۲۰۰	۸۲۰۰		۱۰۰۰
لطف افندی	۱۷۰۰	۱۷۰۰		
غالب افندی	۱۰۰۰	۱۰۷۶		۷۶
بدری افندی	۱۰۰۰		۱۰۰۰	
عمر افندی	۶۵۰۰	۶۵۰۰		
صراف لوز	۱۵۰۰		۱۵۰۰	
حسین افندی	۱۲۵۰		۱۲۵۰	
	۱۰۰۶۱۳	۱۰۰۶۱۳	۳۶۷۶۹	۳۶۷۶۹

Ek-15: Hülasa Defteri

— ۷۸ —

۳۱ مایس سنه ۱۲۹۹ ده مغازه ده موجود امتعه تک
(*) خلاصه دفتري

آرشون	۱۴۰	بهری ۹ غر دیار بکر الاجه سی	۸۴۰	»
»	»	» » غر ۱۱	۲۲۰	»
»	»	بهری ۴ غر بسمه	۲۰۰	»
»	۳۰۰	بهری ۳ غر ۲۰ ره	۱۰۰۰	»
»	۸۰	بهری ۳ غر	۲۵۵	»
»	»	بهری ۱۰ غر پیوقه	»	»
»	۲۰	بهری ۱۲ غر	۳۰۰	»
»	۲۰	بهری ۱۴ غر	۲۸۰	»
دسته	۳۰	نزیل فیثات / ۱۰. بهری ۱۰ غر اطلاس بیون باغی	۴۰۰	»
»	»	بهری ۱۰ غر سیاه	»	»
»	۱۲	بهری ۱۲ غر پیاض	»	»
			۱۲۹	۶۰
			۴۷۳۳	۶۰

(*) اشهر دفتره خلاصه دنیلدیکی کچی مفردات دفتري دخی دنیلور.

Ek-16: Bilanço

— ۷۹ —		
۳۱ مایس سنه ۱۲۹۹ ده پیلان		
مطلوبات		
منقولاتك قیتمی :		
۶	منقولات	۶۳۲۰ ۰
امتعہ عمومیہ :		
۳	حساب مذکور	۴۷۳۳ ۶۰
مبالغ موجودہ :		
۱	قاصد	۲۱۰۴۶ ۰
۳	مطلوب سنداقی	۹۲۰ ۰
۱۰	صراف لونی	۱۵۰۰ ۰
مختلف پورجلولر :		
۹	بدری افندی	۱۰۰۰ ۰
۱۰	حسین افندی	۱۲۰۰ ۰
مطلوبات		۳۶۷۶۹ ۶۰
دیونات		
سرمایہ :		
۶	حساب مذکور	۳۰۰۰۰ ۰
عادی الاجملولر :		
۳	دین سنداقی	۴۵۰۰ ۰
۷	محمد افندی	۵۰۰ ۰
۷	ایلیسا	۱۰۰۰ ۰
۸	غالب افندی	۷۴ ۶۰
دیونات		۳۶۰۷۴ ۶۰
کار و ضرر :		
۵	حساب مذکور	۶۹۵ ۰
		۳۶۷۶۹ ۶۰

